

➔ محورهای تهاجم عملیات رمضان. در مرحله اول یک پیشروی طولانی فرماندهان را امیدوار کرد اما به‌بک‌باره ورق به نفع یعنی‌ها برگشت.

به روایت امیر مفید از فرماندهان وقت ارتش، فرماندهان نظامی با جمع‌زدن آمار تلفات و خسارت‌های عراق در عملیات‌ها (تا بعد از عملیات بیت‌المقدس) به نتیجه رسیده بودند بیش از ۵۰ درصد توان ارتش صدام از بین رفته است. یک حمله دیگر می‌توانست ضربه‌ی آخر به حکومت نیمه‌جان صدام باشد. اما مشکل این‌جا بود که شاید هیچ‌کدام از فرماندهان نظامی و مسئولین سیاسی گزینه‌ای به نام شکست در عملیات بعدی را پیش‌بینی نمی‌کردند. از سوی دیگر رسیدن بالای سر بصره، استدلال مناسبی برای ادامه‌ی جنگ بود اما پس از عملیات رمضان، دو عملیات کوچک‌تر با نام مسلم و محرم انجام شد تا فضای تبلیغاتی پس از شکست عملیات رمضان را تغییر دهد و نسبتاً موفق هم بودند اما یک اتفاق مهم افتاد. عملیات محرم در شمال خوزستان توجه فرماندهان را به معماری عراق جلب کرد و حتی صیاد شیرازی به هاشمی پیشنهاد فتح العماره و تشکیل حکومت اسلامی عراق را در آن‌جا داد. پس از آن در چندین عملیات در مناطقی بودیم که فاصله‌ی زیادی با بصره داشت؛ از هورالهوریز گرفته تا فاو. چندین سال ما در مناطق دیگری جنگیدیم و سال ۶۵ دوباره در عملیات‌های کربلای ۴ و ۵ به زمین‌های اطراف بصره بازگشتیم و پس از آن در آخرین سال جنگ در یک تغییر جبهه، عملیات‌ها را به دورترین فاصله از بصره در جبهه‌ی شمال غرب منتقل کردیم.

در پایان سال ۶۱ مشخص شده بود که پایان جنگ با مقدرات ایران هم‌خوانی ندارد. به نظر می‌رسد سوالی مهم‌تر از سوال درباره‌ی دلایل تصمیم ایران برای ورود به خاک عراق پس از فتح خرمشهر، وجود دارد. سوالی که مربوط به طولانی‌شدن جنگ است و آن این‌که وقتی در یافتیم مقدرات ما برای شکست عراق کافی نیست، آیا می‌توانستیم در فرصتی زودتر به جنگ پایان دهیم؟

پی‌درپی رزمنده‌های ایران با مفهوم تلخ شکست و عقب‌نشینی آشنا شدند. ایرانی‌ها به‌سرعت مرحله دیگری طراحی کردند و دوباره به شرق بصره حمله کردند. عراقی‌ها در دفاع با سرعتی عجیب پیشرفت کرده و زمین‌هایشان را بر اساس طرح‌های پیچیده مهندسی مانع‌گذاری کرده بودند و مرحله دوم عملیات با شکست به پایان رسید. ایرانی‌ها ضربه‌ای خورده بودند که احتمالش را نمی‌دادند و با این ضربه نتوانستند توان خودشان را هم به‌کار گیرند. هاشمی چهار روز پس از آغاز عملیات رمضان در دفتر خاطراتش نوشت: «روشن می‌شود کار به این آسانی نیست و دشمن در خاک خودش با انگیزه‌ی بیش‌تری دفاع می‌کند.» احمد خمینی نیز در دیدار با هاشمی از این‌که بعد از پیام امام به مردم عراق موجی ایجاد نشده نگران بود.

✕ جنگ ادامه یافت

تصمیم‌گیری برای زدن ضربه‌ی نهایی به صدام و سقوط او پس از آزادی خرمشهر تصمیمی به‌جا به نظر می‌رسید.

✕ شکست در رمضان

۲۲ تیر ایران عملیات بزرگ رمضان را آغاز کرد. فردای این روز امام پیامی برای مردم عراق نوشت تا به کمک رزمندگان ایرانی بیایند و زمینه‌ی سقوط صدام را فراهم کنند؛ «ملت مظلوم در بند عراق، عزیزان زجر دیده و شکنجه کشیده‌ی محترم بین‌النهرین، اکنون که برادران مجاهد شما در دفاع از میهن خود و دفع حملات دشمن اسلام مجبور شدند به خاک عراق بیایند تا به خواست خداوند متعال ملت ستمدیده‌ی عراق را از شر حزبی که در طول سلطه‌ی غیرمشروعش بر کشور اسلامی، آن‌چنان ضربه‌ها به این ملت شریف وارد کرده که قابل‌شمارش نیست نجات دهند... بپا خیزید و با برادران صمیمی خود دست اخوت اسلامی دهید، و این حکومت ستمگر را از صحنه‌ی خارج کنید و خود با تضمین خود، حکومت اسلامی دلخواه را تشکیل دهید.»

اما همه‌چیز برخلاف پیش‌بینی ایرانی‌ها پیش رفت. عملیات ایرانی‌ها رمضان نام داشت و در این عملیات ارتش بعث هیچ‌کدام از اشتباهات قبلیش را تکرار نکرد و ایرانی‌ها را کاملاً غافلگیر کرد. پس از چند پیروزی

⬇️ دشت بازی که برای منطقه‌ی عملیاتی رمضان انتخاب شده بود برای جنگ زرهی مناسب بود اما ایران بیشتر به نیروی پیاده متکی بود تا زرهی.

✕ منابع

- 1982, May 10; **The Age**
- 1982, May 24; **The Miami Herald**
- تاریخ تحلیلی جنگ ایران و عراق، حسین علایی، مرز و بوم، چاپ اول، ۱۳۹۵.
- به سوی صلح، خاویز بزر دکونیار، اطلاعات، حمیدرضا زاهدی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- روایتی از زندگی و زمانه‌ی آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، جعفر شیرعلی‌نیا، سایان، چاپ اول، ۱۳۹۵.
- عملکرد شورای امنیت در جنگ عراق و ایران، حمد عبدالعزیز الکواری، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس، محمد علی عسگری، تهران، ۱۳۸۹.
- آوازه‌ساز خرمشهر، روزشمار جنگ ایران و عراق، ج ۱۹، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، چاپ اول، ۱۳۹۷.
- صحیفه‌ی امام خمینی، عروج، ج ۱۶.
- ایران بر تالاب، سردانون گریفیت، فرید جواهر کلام، آبی، تهران، ۱۳۸۷.
- پس از بحران، خاطرات سال ۱۳۶۱، اکبر هاشمی رفسنجانی، دفتر نشر معارف انقلاب، تهران، ۱۳۸۱.
- گزینه‌های راهبردی جنگ، محمد درویدیان، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، چاپ اول، ۱۳۸۶.

